

Magdalena Us, Mieczysław Adamowicz

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

ROLA PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2007-2013 DLA POWIATÓW BIALSKIEGO I ZAMOJSKIEGO ORAZ ŻYCIA ICH MIESZKAŃCÓW

Streszczenie

Praca powstała w celu oceny roli Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013 dla powiatów bialskiego i zamojskiego oraz życia ich mieszkańców. Przedstawiono wyniki przeprowadzonych badań wśród mieszkańców obszarów wiejskich powiatów bialskiego i zamojskiego oraz ocenę roli Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 na tych terenach. Wyniki przeprowadzonych badań obrazują wiedzę mieszkańców na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz ich opinie dotyczące roli miejscowych samorządów w realizacji inwestycji w ramach tego programu i ich znaczenia dla mieszkańców regionów.

Słowa kluczowe: Wspólna Polityka Rolna, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Wstęp

Unia Europejska prowadzi aktywną politykę rozwoju obszarów wiejskich i tym samym dąży do osiągnięcia celów mających znaczenie dla obszarów wiejskich oraz ich mieszkańców. Obszary wiejskie stanowią istotną część geograficznej Unii Europejskiej. Ponad 92% terytorium Polski to obszary wiejskie, zaś 61% powierzchni terytorium Polski to obszary użytkowane rolniczo. Na jednego mieszkańca naszego kraju przypada średnio 0,5 ha użytków rolnych. Wiele obszarów wiejskich stoi przed poważnymi problemami. Niektóre przedsiębiorstwa rolne i leśne nadal muszą zwiększać swoją konkurencyjność. Ponadto stan i troska o środowisko wiejskie często wiąże się z kosztami finansowymi.

1. Obszary wiejskie dostarczają nam podstawowych surowców. Ze względu na piękno natury są też wartościowym miejscem wypoczynku i rekreacji. Pojęcie obszarów wiejskich jest definiowane w różny sposób. W Polsce obszary wiejskie uznawane są, jako wszystkie tereny poza granicami administracyjnymi miast. W skład obszarów wiejskich wchodzi między innymi lasy, rzeki, nieużytki rolne.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, finansowany w ramach II filaru Wspólnej Polityki Rolnej, jest największym programem pomocowym dla sektora rolno-spożywczego w historii Polski, wdrażanym przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Budżet Programu wynosi ponad 17,4 mld euro. Tworzą go unijne środki z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i współfinansowanie z budżetu krajowego.

Wybór tematu uzasadnia potrzeba rozwoju i podnoszenie konkurencyjności obszarów wiejskich, a jednocześnie wzrost oczekiwań mieszkańców tych terenów na poprawę ekonomiczno-społecznych warunków ich życia. Warto przyrzeć się działaniom podejmowanym w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz jego znaczenia dla powiatów i ich mieszkańców. Badanie powiatów bialskiego i zamojskiego, uzasadnia fakt, iż oba powiaty położone są w województwie lubelskim, mają zbliżone powierzchnie, liczbę mieszkańców, a przede wszystkim strukturę agrarną. Różnią się jednak uwarunkowaniami przyrodniczymi i położeniem wobec granicy państwowej i tras komunikacyjnych.

Celem niniejszej pracy jest ocena funkcjonowania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 na terenie powiatu bialskiego i powiatu zamojskiego. Dla jego osiągnięcia dokonano analizy projektów, jakie zostały zrealizowane, bądź są realizowane na terenach powiatów.

Podstawową hipotezą pracy jest założenie, że środki uzyskane z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 są ważnym czynnikiem rozwojowym badanych obszarów wiejskich i wpływają na poprawę warunków życia mieszkańców.

Metody badań

W pracy wykorzystano pierwotne i wtórne źródła informacji. Podstawową metodą zastosowaną do rozwiązania problemów badawczych była metoda sondażu diagnostycznego.

Podstawową techniką badań zastosowaną w sondażu diagnostycznym była analiza materiałów źródłowych oraz ankieta wśród mieszkańców badanych powiatów. Szczegółowej analizie została poddana literatura przedmiotu i informacje zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, biuletynach informacyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, artykułach naukowych na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz informacje zawarte na stronach internetowych. badawcza w badaniu ankietowym liczyła 200 osób. Sto osób było mieszkańcami powiatu bialskiego, a kolejne 100 zamieszkiwało powiat zamojski. Kwestionariusz zawierał pytania dotyczące wiedzy i oceny znaczenia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Próbę, na której przeprowadzono badania wyłoniono w doborze okolicznościowym.

Struktura Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Polityka rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013 koncentrowała się na trzech obszarach działalności rolniczej w ramach wsparcia obszarów wiejskich [Kierzkowski 2009]:

1. poprawa konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa,
2. poprawa stanu środowiska naturalnego i terenów wiejskich,
3. poprawa jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich oraz promocja dywersyfikacji gospodarki rolnej.

Rysunek 1. Logo Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 [<http://www.gospodarz.pl/aktualnosci/dotacje-i-doplaty/podzial-srodkow-prow-2007-2013-1.html>, dostęp z dnia 11.04.2014 r.]

Instrumenty Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 zostały podzielone na 4 Osie priorytetowe [<http://www.wodr.konskowola.pl/>, dostęp z dnia 20.04.2014]:

- Oś 1 Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego (oś gospodarcza),
- Oś 2 Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich (oś środowiskowa),
- Oś 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej (oś społeczna)
- Oś 4 LEADER.

Oś 1 Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego

W ramach Osi 1 Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego wyszczególniono następujące działania [<http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/prow-2007-2013-podstawowe-informacje.html>, dostęp z dnia 20.04.2014]:

1. szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie,
2. ułatwianie startu młodym rolnikom,
3. renty strukturalne,
4. korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów,
5. modernizacja gospodarstw rolnych,
6. zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej,
7. poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa,
8. przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie działań zapobiegawczych,
9. uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności,
10. działania informacyjne i promocyjne,
11. grupy producentów rolnych.

Oś 2 Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich

W ramach Osi 2 Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich wyróżniono:

1. wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW),
2. program rolnośrodowiskowy (Płatności rolnośrodowiskowe),
3. zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne,
4. odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych.

Oś 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej

W ramach osi 3 realizowane są następujące cele [Janus-Hibner 2004]:

1. dywersyfikacja gospodarki obszarów wiejskich,
2. poprawa jakości życia wiejskiego.

Działania w ramach osi 3 są uzupełnieniem celów osi 1 i osi 2. Pozytywnie oddziałują na warunki pracy i życia mieszkańców wsi i obszarów wiejskich [Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/>, dostęp z dnia 04.05.2014 r.].

W ramach Osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej wyróżniono działania [Burnat-Mikosz i in. 2007]:

1. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
2. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw,
3. Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej,
4. Odnowa i rozwój wsi.

Oś 4 LEADER

Celem osi 4 LEADER (rys. 2) jest aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich. Leader polega na oddolnym opracowaniu przez lokalną społeczność wiejską lokalnej strategii rozwoju obszarów wiejskich [Bajko 2009].

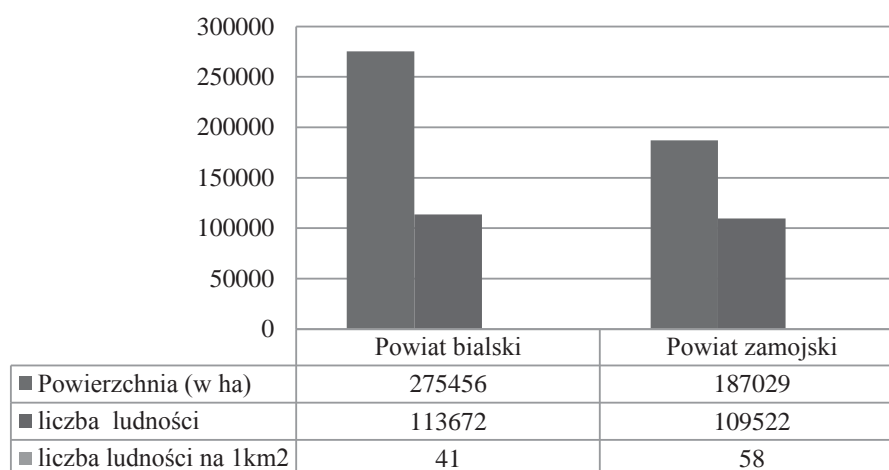
Rysunek 2. Logo Osi 4 LEADER [www.nasliwkwymyslaku.pl, dostęp z dnia 08.05.2014 r.]

W ramach osi 4 LEADER wyróżniono działania [Kozłowska, Kozłowski 2009]:

1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju,
2. Wdrażanie projektów współpracy,
3. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja.

Charakterystyka badanych obszarów

Badane powiaty posiadają różną powierzchnię lecz zbliżoną liczbę ludności. Powierzchnia powiatu bialskiego wynosi 275 456 ha i jest większa od powierzchni powiatu zamojskiego o 88 427 ha (rys. 3). W związku z większą powierzchnią powiatu bialskiego posiada on również większą liczbę ludności – 113 672 osoby. Liczba ludności w powiecie zamojskim jest zaledwie o 4 150 osób mniejsza – 109 522 osoby.

Rysunek 3. Powierzchnia powiatów w ha i liczba ludności [Urząd Statystyczny w Lublinie, Statystyczne Vademecum Samorządowe, <http://www.stat.gov.pl>, dostęp z dnia 26.03.2014 r.]

Analizowano podstawowe wskaźniki określające wykorzystanie funduszy unijnych z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. W ilości podpisanych umów do realizacji projektów przoduje powiat bialski z liczbą 225 projektów, w powiecie zamojskim podpisano 174 umowy, czyli o 23% mniej (rys. 4-6). Jak widać powiat bialski efektywniej realizował swoje cele w ramach pozyskania projektów unijnych z omawianego Programu. Jest to z pewnością zależne od powierzchni powiatu oraz liczby mieszkańców. Powiat bialski jest większy powierzchniowo od powiatu zamojskiego (275 456 ha, w porównaniu do powiatu zamojskiego – 187 029 ha), jak również posiada większą liczbę mieszkańców (113 672 mieszkańców, w stosunku do powiatu zamojskiego – 109 522 mieszkańców).

Tabela 1. Zestawienie liczbowe i wartościowe projektów w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 w powiatach bialskim i zamojskim [http://prow.lubelskie.pl/mapa-projektow/porownanie-powiatow/1-20/powiat-bialski/powiat-zamojski, dostęp z dnia 24.04.2014 r.]

Wyszczególnienie	Powiat bialski	Powiat zamojski
Liczba projektów	225	174
Wartość projektów (w PLN)	109557534,70	83255340,99
Średnia wartość nakładów pieniężnych na 1 projekt (w PLN)	486922,38	478478,91
Wartość projektów na 1 mieszkańca (w PLN)	1205,35	759,07
Wartość na 1000 ha (w PLN)	397,73	445,15
Liczba projektów na 1000 mieszkańców	1,98	1,59
Liczba projektów na 1000 ha	0,82	0,93

Przeanalizowano wartość nakładów finansowych na projekty ogółem, które zostały zrealizowane w badanych powiatach. Analogicznie do poprzedniego wykresu, w tym przypadku również przoduje powiat bialski z wartością projektów 109557534,7 PLN. W powiecie zamojskim wartość ta jest o 24% mniejsza, wynosi 83255340,99 PLN. Wraz z liczbą projektów wartość inwestycji wzrasta. Powiat bialski realizując większą liczbę projektów, tym samym zainwestował więcej środków finansowych w porównaniu do powiatu zamojskiego.

Ważnym wskaźnikiem jest również wartość nakładów finansowych na projekty w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W powiecie bialskim wartość ta jest o 21% większa, niż w powiecie zamojskim. W powiecie bialskim na jednego mieszkańca przypada 964 PLN, gdy w powiecie zamojskim wartość projektów na jednego mieszkańca wynosi 760 PLN. Jest to spowodowane faktem, iż w powiecie bialskim ilość i wartość projektów jest zdecydowanie większa, niż w porównywanym powiecie zamojskim. Samorząd powiatu bialskiego efektywniej aplikował o fundusze na projekty w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Ostatnim z analizowanych wskaźników była wartość dofinansowania projektów. Każdy analizowany projekt charakteryzował się wkładem własnym oraz otrzymanym dofinansowaniem. Analogicznie do omawianych wskaźników w tym przypadku również powiat bialski dominuje z wartością dofinansowania 59719739,72 PLN, gdy zaś w powiecie zamojskim wartość ta wynosi 45587337,57 PLN.

Powiat bialski efektywniej aplikował o pomoc w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Zarówno liczba projektów, jak ich wartość przewyższają dane powiatu zamojskiego. Świadczy to o dużym zaangażowaniu samorządu bialskiego w poprawę stanu obszarów wiejskich w powiecie bialskim. Dzięki temu, obszary wiejskie rozwijają się i wzrasta ich konkurencyjność w krajowej strukturze. Inwestycje w ramach omawianego programu są bardzo potrzebne dla badanych powiatów. Zarówno powiat bialski, jak zamojski są rejonami rolniczymi, gdzie nakłady na ten sektor są bardzo potrzebne. Dzięki aplikacji o środki unijne możliwy jest rozwój tych terenów i dostosowywanie gospodarki do wymogów unijnych.

Ocena PROW na lata 2007-2013 w opinii mieszkańców

Celem badania była ocena roli Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 dla powiatów bialskiego i zamojskiego oraz życia ich mieszkańców.

Charakterystyka demograficzna respondentów

Badanie sondażowe przeprowadzono w okresie od 27 grudnia 2013 roku do 07 maja 2014 roku. W doborze okolicznościowym wyłoniono 200 ankietowanych, z czego 100 osób było mieszkańcami powiatu bialskiego, a kolejne 100 mieszkańcami powiatu zamojskiego, kobiety stanowiły większość respondentów w obu powiatach (60% w powiecie bialskim i 67% w powiecie zamojskim). Zdecydowana większość ankietowanych to osoby w przedziale wiekowym 26-35 lat. Kolejna grupa to osoby w wieku do 21-25 lat, ankietowani w wieku 36-45 lat stanowili 20% wszystkich ankietowanych, osoby w przedziale wiekowym 46-55 lat (14% ogółu), powyżej 56 lat 15 osób (7,5%), najmniejszą grupę respondentów stanowiły osoby poniżej 21 roku życia – osób (1 osoba w powiecie bialskim i 4 w powiecie zamojskim). W powiecie bialskim najwięcej respondentów było w przedziale wiekowym 26-35 lat, zaś w powiecie zamojskim w wieku 36-45 lat.

Większość ankietowanych (62,5%) mieszka na wsi. Kolejne 49 osób (24,5%) zamieszkuje miasta od 40 do 100 tys. mieszkańców. Dwadzieścia jeden osób (10,5%) mieszka w mieście do 40 tysięcy, zaś 2,5% ankietowanych mieszka w mieście powyżej 100 tysięcy mieszkańców. Najwięcej ankietowanych posiadało wykształcenie średnie (47%). Następnie kolejno zawodowe (21,5%), wyższe (20%). Następną grupą byli respondenci z wykształceniem wyższym niepełnym (10%). Najmniej osób odnotowano z wykształceniem podstawowym (1,5%). Najwięcej ankietowanych stanowiły osoby pracujące (37,5%) i uczące się (35,5%). Kolejną grupą pod względem liczebności stanowiły osoby bezrobotne (20%). Emeryci i renciści stanowili 7% puli badawczej.

Stan i źródła wiedzy na temat PROW na lata 2007-2013

Respondenci zostali zapytani, czy posiadają wiedzę na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Stu trzynastu z nich odpowiedziało, że Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 nie jest im znany. Osiemdziesiąt siedem osób (43,5%) odpowiedziało, iż to pojęcie jest im znane i posiadają wiedzę na ten temat. W powiecie bialskim znajomość Programu zadeklarowało 38 osób, w powiecie zamojskim 49 osób. Jest to niezadowolająca sytuacja. Ponad połowa respondentów nie ma wiedzy na temat Programu i nie potrafi zidentyfikować inwestycji współfinansowanych z PROW.

Zbadano poziom wiedzy na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Badaniem objętych było 87 osób, które zadeklarowały znajomość Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (38 z powiatu bialskiego, 49 z powiatu zamojskiego). Najwięcej respondentów twierdzi, iż posiada wystarczającą wiedzę na ten temat, takiej odpowie-

dzi w powiecie bialskim udzieliło 12 respondentów, w powiecie zamojskim 27. Kolejno ankietowani stwierdzili, iż ich wiedza jest dobra (12%) oraz słaba (11,5%). Jedna osoba w powiecie bialskim odpowiedziała, że ocenia swoją wiedzę jako bardzo dobrą. Nie odnotowano odpowiedzi w zakresie bardzo słabej znajomości Programu. Jak widać wiedza na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 jest większa w powiecie zamojskim. Być może jest to spowodowane lepszym informowaniem społeczeństwa przez władze powiatu.

Poproszono respondentów o uszeregowanie w kolejności od 1 do 8 źródeł z jakich respondenci czerpią wiedzę na temat PROW na lata 2007-2013 (tab. 2). Na pierwszym miejscu w obu przypadkach znajduje się Internet. W powiecie bialskim kolejno jest: telewizja, prasa. W powiecie zamojskim zaś: prasa, telewizja. Na ostatnim miejscu mieszkańcy powiatu bialskiego umieścili punkty doradcze. Świadczy to o małej popularności punktów doradczych. Mieszkańcy nie korzystają z pomocy osób wykwalifikowanych. Informacje czerpią ze źródeł masowego przekazu (Internet, prasa, telewizja, ulotki, broszury, plakaty). W powiecie zamojskim na ostatnim miejscu znajduje się literatura naukowa.

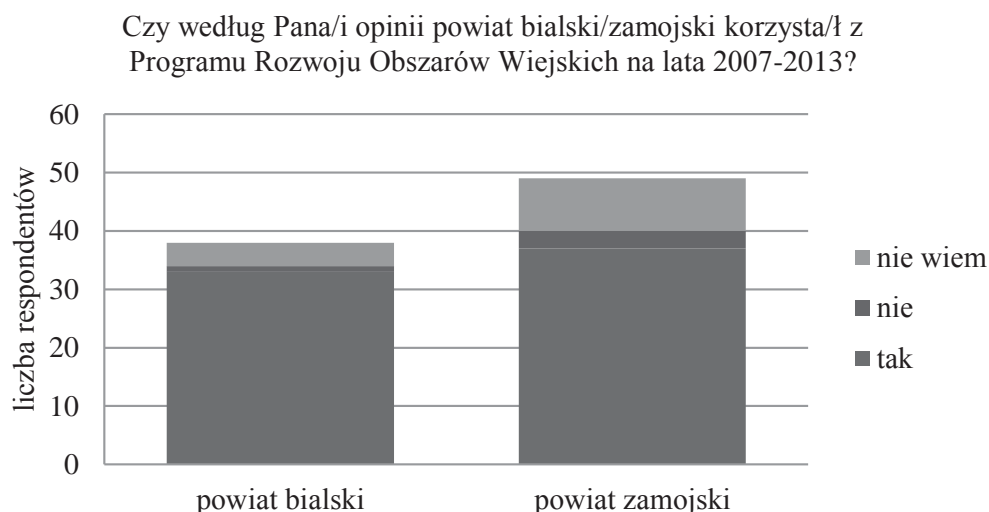
Tabela 2. Ranking źródeł z jakich respondenci czerpią wiedzę na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Skąd posiada Pan/i wiedzę o Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013?	
Powiat bialski	Powiat zamojski
Internet	Internet
Telewizja	Prasa
Prasa	Telewizja
Ulotki, broszury, plakaty	Ulotki, broszury, plakaty
Literatura naukowa	Punkty doradcze
Szkolenia	Szkolenia
Punkty doradcze	Literatura naukowa
Inne	Inne

Ocena roli PROW na lata 2007-2013 w powiatach bialskim i zamojskim w opinii respondentów

Respondenci dostrzegają wkład inwestycji w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Osiedziesiąt procent ankietowanych uważa, że ich powiat skorzystał ze wsparcia Programu. Grupa 6,5% respondentów nie wie, czy powiaty korzystały z pomocy. Wyniki są zadowalające, ponieważ można stwierdzić iż mieszkańcy dostrzegają działalność w tym zakresie (rys. 4).

Rysunek 4. Program Rozwoju Obszarów wiejskich w powiatach bialskim i zamojskim

Respondenci określili wpływ Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 na rozwój powiatów. W obu powiatach ponad 90% z 87 badanych dostrzega pozytywny wpływ Programu. W powiecie bialskim kilka osób nie umiało określić wpływu na rozwój, zaś w powiecie zamojskim kolejne osoby nie zauważyły zależności pomiędzy działalnością Programu a rozwojem powiatu. Respondenci pomimo niewielkiej wiedzy na temat Programu zauważają jego znaczenie dla rozwoju i lepszego funkcjonowania otoczenia.

W przypadku trafność zagospodarowania środków finansowych to większość respondentów nie ma na ten temat zdania (45%). Następne 28% respondentów jest zadowolonych z ulokowanych funduszy, niecałe 20% nie jest usatysfakcjonowanych gospodarnością środków finansowych w ramach Programu. Siedemdziesiąt sześć procent badanych nie zna inwestycji w ramach omawianego Programu (87% w powiecie bialskim, 65% w powiecie zamojskim).

Osoby, które w poprzednim pytaniu zadeklarowały, iż znają inwestycje na terenie powiatów współfinansowane z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich miały za zadanie podanie maksimum trzech inwestycji przez badanych 87 mieszkańców powiatów.

W powiecie bialskim dostrzegane są następujące inwestycje:

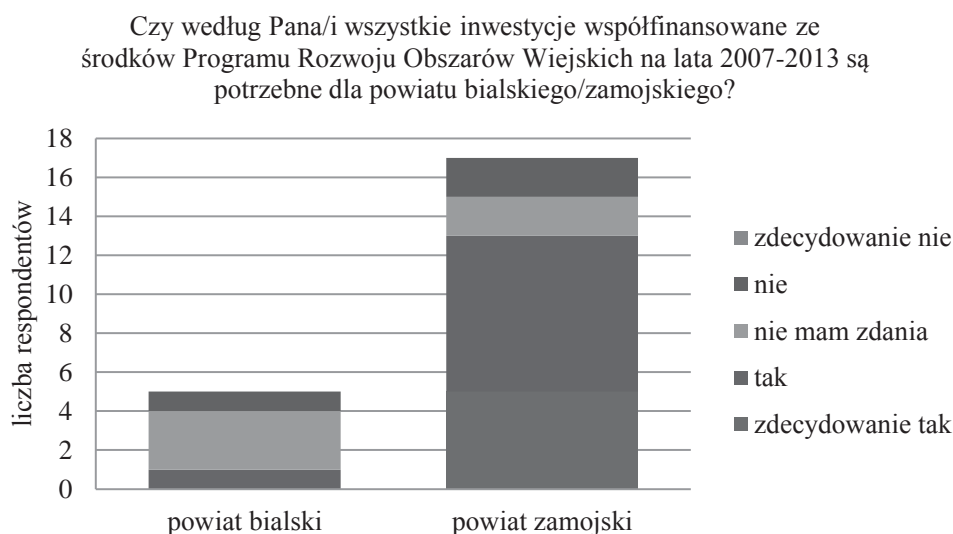
- budowa kanalizacji sanitarnej w Czosnówce oraz rozbudowa sieci kanalizacji w Rakowiskach,
- festiwal kultury i tradycji w Wisznicach,
- modernizacja i przebudowa placu Jagiellońskiego w Łomazach,
- patriotyczny szlak konny w Tuczej,
- remont i modernizacja Sali świetlicowej świetlicy wiejskiej w Studziance,
- rozbudowa i modernizacja świetlicy wiejskiej w Ciciborze Dużym,
- rozbudowa i przebudowa świetlicy we wsi Olszyn wraz z utwardzeniem placu i zakupem wyposażenia,
- zagospodarowanie centrum wsi Rokitno poprzez budowę drogi wraz z chodnikiem i oświetleniem ulicznym.

W powiecie zamojskim realizowane są następujące inwestycje:

- adaptacja pomieszczeń przeznaczonych na pracownię ceramiczną oraz organizacja warsztatów garncarsko-ceramicznych na terenie gminy Szczebrzeszyn,
- integracja pokoleń-organizacja festynu rodzinnego w gminie Wisznice,
- Krasnobród - turystyczna baza Roztocza,
- Krasnobród miastem turystyki i rekreacji,
- kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej w centrum miejscowości Tworyczów,
- odnowa świetlic wiejskich w gminie Krynice,
- remont i rozbudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Krzywostok,
- utworzenie Centrum Kultury w miejscowości Łabunie.

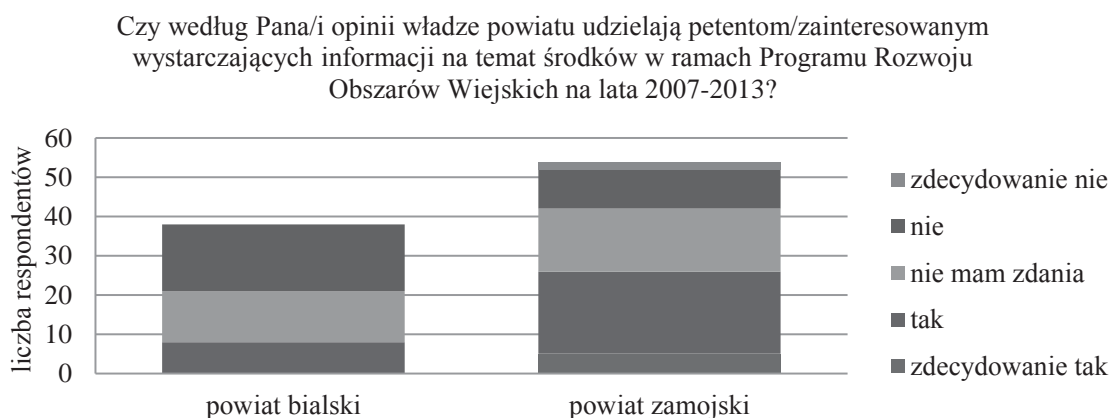
Mieszkańcy powiatów zauważają zmiany i źródło ich finansowania. Jednak wiele pojawiających się odpowiedzi było mylnie kojarzonych z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego, jak również inwestycje związane z Programem Rozwoju Polski Wschodniej. Mieszkańcy widzą inwestycje na terenie powiatów, jednak nie zawsze trafnie określają Program z jakiego pochodzi dofinansowanie. Mają świadomość, że środki pochodzą ze wsparcia Unii Europejskiej, jednak mają problem ze szczegółowym określeniem konkretnego Programu. Według respondentów działania w ramach Programu przyczyniły się do lepszego funkcjonowania i rozwoju powiatów. W powiecie bialskim uważa tak 80% respondentów, w powiecie zamojskim 53% udzieliło odpowiedzi „tak”, zaś 30% „zdecydowanie tak”. Zadowolona fakt, iż społeczność zauważa wpływ Programu na rozwój powiatów. Dzięki wsparciu finansowemu możliwy jest ciągły rozwój obszarów wiejskich.

Wyrażono opinię na temat trafności inwestycji w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. W powiecie bialskim najwięcej respondentów nie ma zdania na ten temat. W powiecie zamojskim zaś najwięcej osób zgadza się z przeznaczeniem środków na konkretne cele. Nie odnotowano odpowiedzi „zdecydowanie nie” (rys. 5).

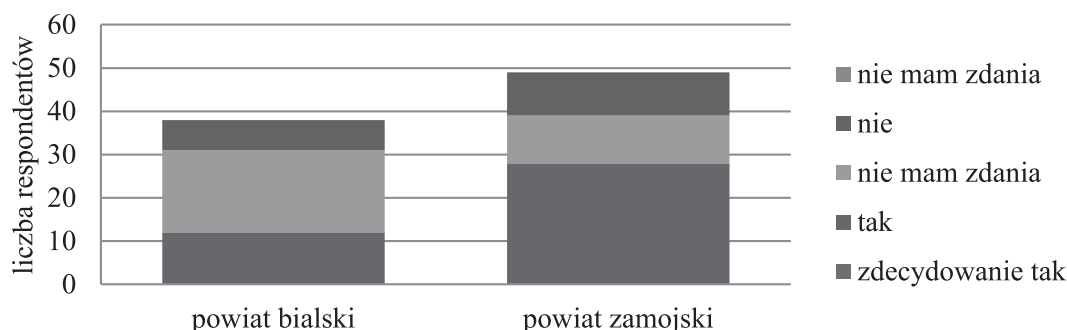
Rysunek 5. Opinia na temat trafności inwestycji w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Respondentów poproszono o opinię na temat informowania społeczeństwa o Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 przez władze powiatu. Odpowiedzi były bardzo rozbieżne. Największa liczba ankietowanych nie ma zdania na ten temat, kolejno respondenci uważają, że władze nie informują w wystarczający sposób zainteresowanych, następnie 33% uważa że są informowani na temat programu. Władze powiatu powinny efektywniej prowadzić działania informacyjne dotyczące Programu, a tym samym bardziej edukować społeczeństwo w tym zakresie (rys. 6).

Rysunek 6. Opinia respondentów na temat informowaniu społeczeństwa przez władze powiatu na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Określono efektywność w aplikowaniu o środki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. W powiecie bialskim największa liczba ankietowanych (50%) nie ma zadania na ten temat, w powiecie zamojskim najwięcej ankietowanych (57%) jest zadowolonych z efektywności aplikowania środków z Programu. Rozkład danych prezentuje wykres 8. Niepokoi rozkład danych w powiecie bialskim, gdzie ludność nie jest usatysfakcjonowana z celowości aplikowana środków pieniężnych. Władze powiatu bialskiego powinny przeprowadzać debaty publiczne i badania wśród mieszkańców w celu określenia właściwych celów inwestycji, wynikających z zapotrzebowania przez ludność powiatu.

Rysunek 7. Ocena efektywności działań w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Respondenci udzielili opinii na temat pozytywnego wpływu na rozwój powiatów. W obu powiatach 100% ankietowanych jest zdania, że Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 jest szansą na lepszy rozwój powiatów bialskiego i zamojskiego.

Kolejnym zdaniem respondentów było uszeregowanie od 1 do 11 obszarów wymagających największych nakładów finansowych w poszczególnych powiatach. Mieszkańcy powiatu bialskiego uszeregowali kolejno: drogi, służbę zdrowia, wodociągi. Mieszkańcy powiatu zamojskiego ukłasyfikowali odpowiedzi następująco: drogi, służba zdrowia, rolnictwo. Jak widać inwestycje drogowe w obu przypadkach są na pierwszym miejscu, co świadczy o dużym zapotrzebowaniu nakładów w tej dziedzinie (tab. 3).

Tabela 3. Ranking obszarów wymagających największych nakładów finansowych według respondentów

Jaki obszar według Pana/i wymaga największych nakładów finansowych?	
Powiat bialski	Powiat zamojski
1. Drogi	1. Drogi
2. Służba zdrowia	2. Służba zdrowia
3. Wodociągi	3. Rolnictwo
4. Rolnictwo	4. Oświata
5. Kanalizacja	5. Kanalizacja
6. Oświata	6. Gazociągi
7. Ochrona środowiska	7. Wodociągi
8. Kultura	8. Ochrona środowiska
9. Turystyka	9. Kultura
10. Gazociągi	10. Turystyka
11. Inne	11. Inne

Kolejno zbadano opinię respondentów na temat trafności wydatkowania środków pieniężnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Najwięcej respondentów potwierdza trafność projektów, bądź nie ma zdania na ten temat. Jedna trzecia respondentów nie popiera inwestycji w poszczególnych grupach. Komunikacja pomiędzy mieszkańcami powiatów, a ich mieszkańcami powinna się polepszyć. Dzięki lepszej wymianie informacji możliwa będzie analiza inwestycji i ich trafność w konkretnej kwestii.

Respondenci dostrzegają inwestycje zrealizowane w ramach wsparcia z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, jednak ich wiedza na temat omawianego Programu nie jest zadowalająca. Respondenci myślą źródła finansowania inwestycji na terenach powiatów. Utożsamiają je z innymi Programami realizowanymi przy wsparci Unii Europejskiej, m.in. Programowi Rozwoju Polski Wschodniej, czy też Regionalnemu Programowi Operacyjnemu Województwa Lubelskiego. Inwestycje w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 odgrywają w ich życiu istotną rolę. Inwestycje te przyczyniają się do wzrostu jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich.

Podsumowanie

Lektura literatury przedmiotu, przeprowadzone badania oraz zdobyte na tej podstawie doświadczenia pozwoliły wysnuć następujące konkluzje:

- powiat bialski efektywniej aplikował o środki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (powiat bialski - 225 projektów, powiat zamojski – 174 projekty),
- mieszkańcy badanych powiatów mają niewielką wiedzę na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Nie utożsamiają zrealizowanych inwestycji z współfinansowaniem z PROW,
- działania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 są zauważalne, a ich ocena dokonana przez poszczególne grupy jest wysoka. Mieszkańcy powiatów dostrzegają zmiany zaistniałe dzięki wsparciu PROW,
- inwestycje w ramach omawianego programu są mało znane,
- respondenci korzystnie oceniają efekty działalności samorządów w ramach pozyskiwania środków finansowych na rozwój obszarów wiejskich,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 korzystanie wpływa na rozwój powiatów oraz na poziom życia ich mieszkańców.

Z przeprowadzonych badań wynika, że wiedza na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 jest znikoma, jednak mieszkańcy badanych powiatów dostrzegają zmiany zaistniałe dzięki wsparciu finansowemu w ramach omawianego Programu.

Piśmiennictwo

1. Bajko Z. (red.), Fundusze Unii Europejskiej w Polsce na lata 2007-2013, 2009: Wyd. KUL, Lublin: 358-359.
2. Burnat-Mikosz M., Gwizda M., Kosewska-Kwaśny M., 2007: Programy pomocowe oraz dotacje UE dla przedsiębiorstw 2007-2013. Wyd. Accreo, Warszawa: 10-11.
3. <http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/prow-2007-2013-podstawowe-informacje.html>, dostęp z dnia 20.04.2014
4. <http://www.powiatbialski.eu/starostwo/index.php?pid=93>, dostęp z dnia 19.02.2014 r.
5. http://www.wodr.konskowola.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=200&Itemid=164, dostęp z dnia 20.04.2014
6. Janus-Hibner M., Pastusiak R., 2004: Programy pomocowe w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem małych i średnich przedsiębiorstw. Wyd. CeDeWu.pl, Warszawa: 35.
7. Kierzkowski T. (red.), 2009: Fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności. Wyd. C. H. Beck, Warszawa: 215.
8. Kozłowska H., Kozłowski T., 2009: Europejski Fundusz Społeczny 2007-2013. Od projektu do audytu. Wyd. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa: 27.
9. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/pol/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2007-2013/Dzialania-PROW-2007-2013/OS-3-Jakosc-zycia-na-obszarach-wiejskich-i-roznicowanie-gospodarki-wiejskiej>, dostęp z dnia 04.05.2014 r.

10. Program ochrony środowiska dla powiatu zamojskiego, http://www.bip.starostwo.zamosc.pl/dat/attach/1104_program_ochrony_srodowiska_dla_powiatu_zamojskiego_2003.pdf, dostęp z dnia 25.03.2014 r., s. 2.
11. Strategia Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2015: 20.
12. Złotkowski Ch., 2009: Biała Podlaska i okolice tom I, wyd. Br. Cherubin Złotkowski, Biała Podlaska: 5-6.
13. Żelkowski M., 2008: Biała Podlaska Country „From Handicraft to Industry”. Wyd. Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Promocja Polska”: 4-8.